

PÁR POZNÁMEK K VÝUCE PRO I-SPOLEČNOST.

Vlastimil Čevela

Benešova 279, 664 42 Modřice, www.volweb.cz/cevelavl/, cevelavl@vol.cz

Abstrakt

Profesionálové v oboru IT prakticky už dlouhou řadu let pomáhají vytvářet prostředí, ve kterém mají informace stále se zvětšující význam. Měli by tedy mít i jistou *zodpovědnost za obecnější výchovu lidí pro i-společnost*. Předmětem příspěvku je proto spíše nesystematické zamyšlení nad některými drobnostmi, které však v součtu a souvislostech mohou být dost důležité. Tématickým zařazením patří do oblasti výuky a výchovy k práci s informacemi v obecnější poloze, protože bude řeč o věcech, které by měly být samozřejmé, ale bohužel často nejsou.

1. DOBRÁ PREZENTACE INFORMACÍ A SOUVISLOSTI

Před mnoha lety, ještě za tuhého socialismu, jsem si v rámci svého koníčka při jedné z návštěv Prahy v prodejně technické literatury ve Spálené ulici (jinde v celém Česku to nešlo) koupil americkou vysokoškolskou učebnici geologie [1] ze světově proslulého nakladatelství McGraw-Hill. Kromě perfektního výkladu s americky tradičně lapidárními příklady a obrázky mě tehdy přímo fascinovala dokonale účelná organizace prezentovaných informací.

Kniha má téměř 600 stran a k základní orientaci nabízí tři cesty: 1-stránkový přehled témat, 10-stránkový podrobný a graficky úrovně rozlišený obsah a 14-stránkový rejstřík. Ten obsahuje dle potřeby také úrovně, ale především u důležitých témat formou od-do uvádí stránky hlavního výkladu, takže odpadá zbytečné listování kvůli řadě okrajových zmínek. Kromě různých přehledových příloh je v závěru též 22-stránkový glosář se stručnou definicí více než čtyř stovek používaných pojmů.

Každá ze 23 hlavních kapitol důsledně začíná stručným uvedením tematiky, dále systematicky probírané v detailech a končí souhrnem všeho podstatného, o čem byla řeč. V záhlaví každé dvoustrany je zopakován nadpis kapitoly a její příslušné dílčí části. V závěru kapitol je pak vždy uvedeno několik otázek „pro zpětný pohled a další přemýšlení“ a komentovaný seznam doporučené literatury v členění pro začátečníky a různé pokročilé.

Myslím si, že v uvedeném příkladu nejde jen o zajímavé drobnosti, ale i o ukázkou komplexně profesionálního přístupu, který má i širší dopady. *Získávání informací z takto připravené učebnice totiž vyžaduje méně času a námahy, než kdyby popisované vlastnosti neměla.* Když z ní pak studovalo několik tisíc studentů krát těch 10 až 15 let, než se podobné praktiky po roce 1989 spolu se západní literaturou ve větší míře začaly uplatňovat i u nás, tak už to v souhrnu určitě není zanedbatelný efekt.

Při podobných úvahách si vždycky vzpomenu na dobu, kdy jsme obdobně jako celá populace tehdy československých studentů, techniků, inženýrů a vůbec lidí kolem čísel, pracně posunovali logaritmickým pravítkem nebo točili klíčkou předpotopního mechanického strojku, zatímco na devizovém západě už pomalu každé dítě školou povinné mělo kapesní kalkulačku. A nikdo mi nevymluví, že třeba i tyto historické souvislosti svým způsobem mohou za to, že se dnes jako důchodce na výletě v Rakousku musím hodně obávat finančních dopadů obyčejného posezení v restauraci.

2. KRITIKA PREZENTACE INFORMACÍ

Z předcházejících odstavců mělo vyplynout, že souhrn „maličností“ v informační technologii může mít i významnější efekty. V dalším budou uvedeny některé příklady, které dle mého názoru negativně ovlivňují tok informací v běžném životě. Nejprve pár vyložené triviálních nedomyšleností, se kterými se můžeme setkat:

- ... knížka o turistických zajímavostech v rozsáhlé oblasti, ale chybí v ní místopisný restřík
- ... na každé stránce knihy se opakuje její název, ale názvy kapitol by tam byly užitečnější
- ... na internetových stránkách se suveréně zobrazuje aktuální datum a kdo má právě svátek, ale datum poslední aktualizace chybí - fakt, že jsou dva roky staré se možná dozvíte ze souvislostí - když budete mít štěstí
- ... odborný časopis sice na každé stránce uvádí svůj název, ale bez ročníku a čísla - takže pokud si chceme archivovat jen některé stránky, tak si je musíme popsat ručně
- ... na významném úřadě převezmou důležitý dokument, kopii orazítkují datem převzetí, ale jednací číslo, ani jméno přebírajícího se nedozvíte - to si zúřadují sami dodatečně

Můžeme se podívat i do vlastních řad:

- ... řada z nás (včetně mě), co se tady i jinde veřejně prezentujeme v oblasti moderních IT, nemáme aktuálně vedené internetové stránky se svým odborným profilem
- ... ve sbornících existují příspěvky s příklady konkrétních algoritmů, ve kterých se jaksi automaticky předpokládá, že všichni poznají Pascal nebo příslušnou variantu C, takže použitý programovací jazyk se nezmiňuje
- ... všechny pořadatelské vysoké školy a fakulty naší konference sice mají svoje oficiální internetové stránky, ale umístit na ně informaci o její existenci a spolupořadatelství už není tak snadné

Přiznám se, že mě osobně snad nejvíc vyvádí z míry mnozí rozhlasoví a televizní moderátoři. Dost často totiž mylně považují za samozřejmé, že právě jejich pořad každý sleduje od začátku až do konce. A tak se v jeho průběhu a bohužel ani na závěr nenamáhají zopakovat co je zač ten dotyčný, se kterým vedou rozhovor, nebo o jaké lokalitě to povídání vlastně bylo. Takže pokud jste přišli k televizoru později a i když Vás *předkládaná informace* sebevíc zaujala - máte smůlu, *není prakticky využitelná*.

Informační nedomyšlenost ale může mít i závažnější důsledky. Svého času byla v příspěvku [2] - „identifikace verzus klasifikace“ diskutována užitečná zásada, že každý jev je především třeba jednoznačně a pokud možno neutrálně identifikovat. Teprve potom je možné ho bez problémů vícenásobně klasifikovat z různých pohledů, případně tyto klasifikace dodatečně měnit dle potřeby. Nedodržení této zásady bude v dohledné době stát hodně milionů při plošném rušení dosavadních „mluvících“ rodných čísel.

3. ZÁVĚRY

Popisované úvahy si nečiní nároky ani na systematičnost, ani na komplexní objektivní hodnocení. V souladu s názvem příspěvku jsou jako neutříděné poznámky předkládány k zamyšlení a především jako námět k doplnění výchovy či výuky o připomínání některých „důležitých maličkostí“, kterými se zpravidla vyznačuje skutečný profesionál při práci s informacemi.

Asi jsem příliš velký idealista, „zkažený“ verneovkami a podobnou literaturou z mládí, ale na rozdíl od některých kolegů si nemyslím, že výchova k informační společnosti je jen prázdný módní pojem. Ono totiž *vymyslet něco „přímo hlavou“ vyžaduje často nulové nebo jen minimální náklady* a přesto - jak bylo ukázáno výše - to může být i dost užitečné.

Také jsem upřímně přesvědčen, že skutečně hodně aktuálním úkolem dnešní doby není jen vychovat profesionály pro obor IT, ale opravdu celou společnost. Možná je to také těmi více než 35 lety v branži - donedávna profesně, nyní alespoň amatérsky [3], že je člověk na některé věci kolem práce s informacemi citlivější. Stačí si jen představit, jak asi vypadá na trhu práce postavení člověka, který umí ve svůj prospěch efektivně využívat informační zdroje internetu vedle druhého, který tyto znalosti a dovednosti nemá - a v návaznosti pak celého státu podle podílu těch prvních či druhých ...

LITERATURA

- [1] LUDMAN, A. COCH, N. K., Physical Geology, McGraw-Hill 1982
- [2] ČEVELA, V., Tvorba jmen v analytické a programové dokumentaci, Programování 1980, DT ČSVTS Ostrava, <http://honor.fi.muni.cz/tsw/1980/155.HTM>
- [3] ČEVELA, V., HÁJEK, M., Modřický Internetový Magazín 2005, <http://mim.voda.cz/>